

MEMO

Kellele: Kristen Michal
Kellelt: Kristjan Altroff
Kuupäev: 19.01.2012
Teema: **Võltsimisvastane kaubandusleping (ACTA)**

Milleks: (teadmiseks)
Eesmärk: Lühülevaade ACTA senisest käsitlusest

1. Taustainfo

Võltsimisvastane kaubandusleping (*Anti-Counterfeiting Trade Agreement, ACTA*) on riikidevaheline kokkulepe, mis määratleb rahvusvahelised normid intellektuaalomandi õiguste jõustamiseks.

Leping parafeeriti pärast 11 läbirääkimisvooru 25. novembril 2010 ning on avatud allkirjastamiseks alates 1. maist 2011. ACTA on segapädevusega leping – lepingu allkirjastavad Euroopa Liidu nimel nii Euroopa Komisjon kui ka liikmesriigid eraldi. Eestis on ACTA-ga seonduvad küsimused algusest peale olnud Välisministeeriumi pädevuses ja vastutuses.

Justiitsministeeriumi kaasamine

18. augustil 2011 pöördus Kristi Karelsohn Välisministeeriumist Justiitsministeeriumi poole palvega koostada seletuskiri ministeeriumi pädevusse jäävate lepingu peatükkide – lepingu II ptk 2. jao (Tsviilõiguslik kaitse, artiklid 7-12), 4. jao (Kriminaalõiguslik kaitse, artiklid 23-26) ja 5. jao (Intellektuaalomandi õiguskaitse tagamine digikeskkonnas, artikkel 27) – osas, s.t. selgitada lepingu asjaomaste osade sisu ning anda hinnang mõjude kohta, mida vastavad osad Eestile omavad.

Seletuskirja lepingu II ptk 4. jao kohta koostas Tanel Kalmet KPO karistusõiguse ja menetluse talitusest ning seletuskirja lepingu II ptk 2. ja 5. jao kohta Kristjan Altroff ÕPO eraõiguse talitusest.

2. Avalikkuse tähelepanu

Avalikkuse poolt tehtud etteheiteid ACTA-le:

1. ACTA sõnastus on ebaselge. Võimalik, et kriminaliseeritakse pisirikumised, samuti juhuslikud kogemata rikkumised. Lepingu väljatöötamise läbirääkimised on olnud salastatud; puudub juurdepääs läbirääkimisdokumentidele.
2. Euroopa Komisjon ei ole teostanud mõjude hinnangut.
3. Õiguste omajate huvid on asetatud ülemaks sõnavabadusest ja muudest põhiõigustest.
4. Leping sätestab interneti teenuste vahendajate kohustuse jälgida võrgus toimuvat ning anda välja rikkujate andmed.

Enim on avalikkuses ehk tähelepanu pälvinud ning laialdasemalt kritiseeritud lepingu artikli 27 lg-t 2. Nimetatud lõike sõnastuse kohaselt kohaldatakse täitemenetlust digivõrgustikus toimepandud rikkumiste korral, eeldusel, et ei takistata seaduslikku tegevust ning tagatakse põhiõigused. Petitsiooni „Ei ACTA-le“ initsiaator, ÜRO Interneti Väljendusvabaduse Koalitsiooni koordinaator ning Tartu Ülikooli õigusteaduskonna doktorant Karmen Turk on seisukohal, et ACTA asetab autoriõiguste ja tööstusomandi omajate huvid ülemaks kõigist teistest õigustest. Art 27 lg 2 allmärkus tähendavat Turgi hinnangul, et kui õiguste omaja huvid ei ole täielikult tagatud, kohustub serveriruumi

MEMO

pakkuja kontrollima internetiliiklust, mis on aga vastuolus nii Eesti põhiseaduse, infoühiskonna seaduse kui EL e-kaubanduse direktiivi art 11-ga (keeld kohustada internetiteenuse osutajaid aktiivselt ebaseaduslikku teavet otsima ning kontrollima).

3. Euroopa Komisjoni ja Justiitsministeeriumi poolt väljendatud seisukohad

Euroopa Komisjoni seisukoht

24. juunil 2011 tegi Euroopa Komisjon nõukogu otsuse ettepaneku võltsimisvastase kaubanduslepingu allkirjastamise kohta. Ettepaneku seletuskirja kohaselt on ACTA eesmärgiks luua kõikehõlmav rahvusvaheline raamistik, mis aitaks Euroopa Liidul tõhusalt võidelda intellektuaalomandi õiguste rikkumiste vastu. Rikkumised kahjustavad seaduslikku kaubavahetust ja EL-i konkurentsivõimet ning mõjutavad negatiivselt majanduskasvu ja tööhõivet. Leping hõlmab ajakohastatud sätteid intellektuaalomandi õiguskaitse tagamiseks, eriti tsiviil- ja kriminaalõiguse valdkonnas ning piiril ja digikeskkonnas võetavaid kaitsemeetmeid. Seletuskirja kohaselt ei muuda ACTA EL-i õigustikku, mis on oluliselt edumeelsem, kui kehtivad rahvusvahelised standardid, vaid loob uue rahvusvahelise standardi, mis lähtub TRIPS-lepingust. See omakorda on kasulik EL-i eksportivatele õiguste omanikele, kes tegutsevad ülemaailmsel turul ja kannatavad praegu autoriõiguste, kaubamärkide, patentide jms rikkumiste pärast välismaal. Seletuskirja kohaselt on ACTA tasakaalustatud leping, mis on täielikult kooskõlas kodanikuõigustega ning võtab arvesse oluliste sidusrühmade (tarbijad, internetipakkujad ja arengumaades asuvad partnerid) probleeme.

Justiitsministeeriumi poolt ACTA lepingu seletuskirja koostamisel teostatud analüüs

Justiitsministeerium analüüsis lepingut Eesti õiguse kontekstis seletuskirja koostamise raames.

Lepingu II ptk 4. jagu puudutab lepinguosaliste kohustusi karistusmeetmete kohaldamisel. Ministeerium jõuab seletuskirjas järeldusele, et lepinguga täpsustatakse TRIPS-lepingus karistusmeetmete kohta sätestatud, seda põhimõtteliselt laiendamata. Ka võltsitud kaubamärgiga toote ja piraattoote definitsioonid sisuliselt ei muutu. Eesti karistusõigus ja kriminaalmenetlusõigus vastavad lepingus ettenähtule või on lepingu nõuetega võrreldes rangemad, seega muudatused täiendava kriminaliseerimise suhtes ei ole vajalikud.

Lepingu II ptk 2. jao eesmärgiks on reguleerida intellektuaalomandi kaitset tsiviilmenetluses. Ministeerium leiab seletuskirjas, et Eesti vastab lepingus sätestatud nõuetele ning muudatused Eesti õiguses ei ole vajalikud.

Lepingu II ptk 5. jagu sisaldab nõudeid intellektuaalomandi õiguskaitse tagamiseks digitaalses keskkonnas. Ministeerium leiab seletuskirjas, et Eesti vastab lepingus sätestatud nõuetele ning muudatused Eesti õiguses ei ole vajalikud.

Ministeeriumi hinnangul ei sisalda paljukritiseeritud Art 27 lg 2 internetiteenuse osutaja kohustust kontrollida või jälgida netiliiklust. Säte rõhutab, et intellektuaalse omandi õiguste omajate huvide kaitsmisel internetis tuleb vältida tõkete loomist seaduslikule tegevusele, sealhulgas e-kaubandusele, ning tagada põhiõigused, nagu sõnavabadus, õigus õiglasele kohtumõistmisele ja eraelu puutumatusele. Niisiis käsitleb ACTA autorite õigusi selgelt teiste põhiõiguste ja -vabaduste kontekstis. Seetõttu puudub ministeeriumi hinnangul igasugune alus väitel, mille kohaselt tõstab ACTA autorite õigused ülemaks teistest põhiõigustest või paneb internetiteenuse osutajatele senisest suuremaid kohustusi.

MEMO

Justiitsministeeriumi seisukoht

ACTA lepingus ei sisaldu Eesti õiguskorra jaoks seni tundmatuid põhimõtteid; enamus tingimusi, mida ACTA seab, on Eestis juba kehtivas õiguses ühel või teisel kujul olemas.

Ei ole mingit alust meedias väljendatud eraelu puutumatuses seotud hirmudel – lepingu Art 4 määratleb selgelt eraelu puutumatus ja teabe avalikustamisega seotud sätteid. Artikliga 27 tagatakse õigusrikkumiste menetluste kohaldamisel põhiõigused nagu sõnavabadus, õigus õiglasele kohtumõistmisele ja eraelu puutumatussele.

Väärtegade kuritegudeks muutumist ACTA jõustumisega ei ole ette nähtud.

Lepingu liikmesriikidele on jäetud küllaldane ruum oma siseriikliku õiguse kujundamiseks ja kui on vajalikud teatud täiendused või parandused, siis nende tegemisel saab Eesti kindlasti lähtuda oma põhiseaduslikest väärtustest, sealhulgas põhiseadusega tagatud isikute põhiõigustest ja -vabadustest.

ACTA näol on tegu parimate praktikate kogumiga intellektuaalomandi kaitse vallas.

Kooskõlastatud: Indrek Niklus
(kellega)

Kristjan Altroff

(allkiri)

Koostaja nimi: